

- НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
- ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ
- ВИДАВНИЦТВО «УКРАЇНСЬКА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ» ІМЕНІ М. П. БАЖАНА

Редакційна колегія Юридичної енциклопедії

ШЕМШУЧЕНКО Ю. С. (голова редколегії)
 БУРЧАК Ф. Г. (заступник голови)
 ЗЯБЛЮК М. П. (заступник голови)
 ТАЦІЙ В. Я. (заступник голови)
 ГОРБАТЕНКО В. П. (відповідальний секретар)
 АВЕР'ЯНОВ В. Б.
 АНДРЕЙЦЕВ В. І.
 БАБКІН В. Д.
 БАНДУРКА О. М.
 БОЙКО В. Ф.
 ВАСИЛЬЄВ А. С.
 ДЕНИСОВ В. Н.
 ДУРДИНЕЦЬ В. В.
 КІВАЛОВ С. В.
 КОНДРАТЬЄВ Я. Ю.
 КОПЕЙЧИКОВ В. В.
 МАМУТОВ В. К.
 МАРЧУК Є. К.
 МЕДВЕДЧУК В. В.
 МИРОНЕНКО О. М.
 НАГРЕБЕЛЬНИЙ В. П.
 НОР В. Т.
 ОПРИШКО В. Ф.
 ПАНОВ М. І.
 ПОГОРІЛКО В. Ф.
 ПРИТИКА Д. М.
 СВЕТЛОВ О. Я.
 СЕМЧИК В. І.
 СІРЕНКО В. Ф.
 СТАНІК С. Р.
 ТИМЧЕНКО І. А.
 УСЕНКО І. Б.
 ЦВЕТКОВ В. В.
 ШАПОВАЛ В. М.
 ШЕВЧЕНКО Я. М.

пер. 2012 пер. 2013 ЗЗТ(ДБФ) пр. 2017

НАЦІОНАЛЬНА ПІРИДИЧНА АКАДЕМІЯ
 УКРАЇНИ імені Йосифа Мудрого
 БІБЛІОТЕКА
 ЧИТАЛЬНИЙ ЗАЛ №2
 вул. Пушкінська 77, тел. 191-238

Юридична енциклопедія

1

ТОМ

А - Г

код екземпляра 134293

Київ
 Видавництво
 «Українська енциклопедія»
 імені М. П. Бажана
 1998

сифікація пов'язана зі сферою функціонування аргументації, де для неї виробляють специф. методи.

Треба зазначити, що часто-густо А. т. застосовується для доведення протилежних тверджень. Тому коли маєш справу з будь-якою аргументацією, необхідно зважувати всі аргументи і те, з якою метою вони використовуються. У наш час спостерігається зростання інтересу до А. т. З'явилася т. з. нова риторика, проводяться міжнар. конференції, присвячені проблемам цієї теорії.

М. С. Бурган.

АРЕОПАГ (від грец. *Ἀρείος* – Арес, Арей і *πάγος* – пагорб) – 1) Орган влади у Давніх Афінах. Названий так тому, що засідав на пагорбі бога війни Ареса (Арея) – Ареопазі побл. акрополя. Був оплотом родової аристократії, складався з кількох десятків (60–70) представників найзнатніших родин. Згодом А. став поповнюватися колишніми *архонтами*. Спочатку мав широку політ., суд., реліг. і контрольну владу. Наглядав за виконанням законів, міг притягнути до відповідальності посад. осіб і опротестувати рішення нар. зборів. Перші обмеження влади А. здійснив афінський архонт Солон (594–593 до н. е.), який залишив за А. право нагляду за дотриманням законів і контролю діяльності нар. зборів. Він також вилучив з компетенції А. підготовку справ, розгляд яких здійснювався на нар. зборах. З розвитком афін. рабовласницької демократії А. поступово втрачав свої прерогативи як держ. орган. Реформою Ефіяльта (462 до н. е.) А. було позбавлено політ. і контрольної влади: права накладати вето на постанови нар. зборів та права контролювати посад. осіб і наглядати за виконанням законів (ці функції було передано раді п'ятисот, нар. зборам та ін. верховним органам). Скорочувалася і суд. компетенція А. Він вирішував лише справи, пов'язані із звинуваченням в умисному вбивстві і святотатстві. За рим. імператора Адріана в 130 н. е. А. було відновлено як верх. правлячий орган, однак діяльність його вже не мала великого значення.

2) Верх. суд сучас. Греції, найвища ланка в системі заг. судів країни. Разом з держ. радою, фін. судом та особливим верх. судом він становить систему вищих суд. інстанцій д-ви. Налічує 55 суддів. У складі А. діють пленум та 6 палат – 4 у цивільних і 2 у крим. справах. А. є насамперед касац. інстанцією для розгляду питань застосування права в рішеннях нижчих судів.

В. Д. Гончаренко, М. І. Сірий.

АРЕШТ І ВІЙМКА ПОШТОВО-ТЕЛЕГРАФНОЇ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ – процесуальні дії, які можуть проводитися тільки з санкції прокурора або його заступника чи

за постановою суду. Здійснюються за наявності достатніх підстав вважати, що пошт.-телегр. кореспонденція (листи, телеграми, радіограми, бандеролі, посилки, пошт. контейнери, перекази) підозрюваного чи обвинуваченого ін. особам або інших осіб до підозрюваного чи обвинуваченого містить відомості про злочин або документи і предмети, що мають доказове значення у крим. справі. При цьому відповідно до Конституції України (ст. 31) кожному гарантується таємниця листування, телеф. розмов, телегр. та ін. кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочини чи з'ясувати істину під час розслідування крим. справи, якщо ін. способами одержати інформацію неможливо.

У постанові судді про накладення А. і в. п.-т. к. повинні бути зазначені: прізвище, ім'я та по батькові особи, чия кореспонденція має затримуватися; адреса цієї особи; види пошт.-телегр. кореспонденції, на які накладається арешт; термін, протягом якого вона зберігається; назва пошт.-телегр. установи, на яку покладається обов'язок затримувати кореспонденцію і повідомляти про це слідчого. Постанова передається нач. відповідної пошт.-телегр. установи, для якого вона є обов'язковою. За невиконання або розголошення цієї постанови законом передбачена відповідальність.

Огляд затриманої кореспонденції слідчий проводить у пошт.-телегр. установі з участю понятих (службовців цієї ж установи), а за необхідності – з участю спеціаліста і перекладача. При виявленні відомостей, документів чи предметів, що мають доказове значення, слідчий проводить їх виїмку або обмежується зняттям з них копій. За відсутності таких даних, відомостей, документів чи предметів слідчий дає вказівку про вручення адресатові оглянутої кореспонденції або про її затримання на визначений ним термін. Про кожен випадок проведення огляду, виїмки, зняття копій або затримання кореспонденції слідчий складає протокол, копія якого вручається керівникові пошт.-телегр. установи. А. і в. п.-т. к. скасовується, коли в цьому відпадає необхідність.

М. М. Михеєнко.

АРЕШТ МАЙНА – судове обмеження свободи *власника* майна розпоряджатися ним до визначення його дальшої долі. Ухвала про А. м. постановляється судом на забезпечення *позову* і підлягає негайному виконанню. Процесуальний порядок А. м. полягає у виявленні майна, його описі, опечатуванні і передачі на зберігання. Для виявлення майна

суд. виконавець оглядає усі зайняті боржником приміщення у присутності стягувачів і представників громадськості. Опис майна провадиться у присутності боржника або будь-кого з повнолітніх членів його сім'ї і двох понятих. Майно описується у такій кількості і такої якості, які забезпечують виконання суд. акта. Опису підлягає усе майно, на яке за законом може бути звернено стягнення. Описане майно оцінюється за діючими на час опису цінами з урахуванням його зносу. Для оцінки особливо цінних предметів або таких, що не мають установленної ціни, виконавець залучає експерта. Акт опису майна складається за встановленою формою. У разі потреби описані предмети можуть бути опечатані, про що зазначається в акті опису. Описане майно передається на зберігання боржникові чи ін. особі. Охоронець майна попереджається про крим. і матеріальну відповідальність за розтрату, відчуження або приховування майна. Виявлені у боржника валютні цінності, ювелірні вироби з коштовних металів, каменів і перлів описуються та передаються на зберігання до Нац. банку України. Підстави і порядок А. м. регулюються цив.-процес. законодавством.

М. Й. Штефан.

АРЕШТ ОСОБИ (лат. *arrestum* – судова постанова) – акт, яким обмежується свобода особи. Застосовують його уповноважені на те органи д-ви в боротьбі з правопорушеннями. Є одним із *запобіжних заходів* крим.-процес. примусу. Конституція України (ст. 29), регламентуючи право людини на свободу та особисту недоторканність, вказує, що ніхто не може бути заарештований інакше, як за мотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. Кожному заарештованому повинно бути негайно повідомлено про мотиви арешту, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто, користуватися правовою допомогою захисника. Про А. о. має бути негайно повідомлено родичів заарештованого. Відповідно до Конституції України (п. 13 розд. XV «Перехідні положення») протягом 5 років після набуття нею чинності зберігається існуючий порядок арешту, тримання під *вартою* і затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину.

Адм. А. о. – це короткострокове (до 15 діб) позбавлення волі. Здійснюється за вчинення *адміністративного правопорушення*: дрібне хуліганство, непокоря закон. розпорядження чи вимозі працівника міліції та інших. Застосовувати А. о. можуть лише судді, оскільки це найбільш суворе покарання за адм. правопорушення. Виконується органа-

ми внутр. справ. Адм. А. о. не може застосовуватися: до *вагітних жінок*; жінок, які мають дітей у віці до 12 років; осіб, які не досягли 18 років; *інвалідів* 1-ї та 2-ї груп.

Дисциплінарний А. о. застосовується відповідно до Тимчас. дисципл. статуту Збройних Сил України. Як дисциплінарне стягнення, він накладається на строк до 10 діб. А. о. з утриманням на *гауптвахті* є одним з найсуворіших заходів впливу, і до нього вдаються тоді, коли інші заходи, вжиті командиром (начальником), виявились неефективними. Кількість днів перебування заарештованого на гауптвахті вираховується із щорічної відпустки, але не більш як на половину терміну відпустки.

А. о. застосовується як один з видів процес. примусу при провадженні крим. справ щодо обвинуваченого чи підозрюваного, коли є підстави вважати, що вони можуть ухилятися від слідства чи суду або від виконання вироку, перешкоджати встановленню істини чи займатися злочинною діяльністю. А. о. може застосовуватися у справах про злочини, за які законом передбачено позбавлення волі на термін більше року. Однак якщо обвинувачений не має пост. місця проживання, порушує ін. запобіжні заходи, застосовані до нього, своїми діями перешкоджає встановленню істини у справі, продовжує злочинну діяльність, то він може бути підданий арешту, якщо за скоєний ним злочин передбачено і більш м'яке покарання.

Особи, до яких застосовано як запобіж. захід взяття під *варту*, утримуються, як правило, в *слідчих ізоляторах*, інколи – в *тюрьмах*. Перебування під вартою не повинно перевищувати 2 місяців. Цей термін може бути продовжений у разі особливої складності розслідування і відсутності підстав для зміни запобіж. заходу: районним прокурором – до 3 місяців, прокурором області – 6, Генеральним прокурором України – до 9 місяців. У виняткових випадках до осіб, що скоїли тяжкі чи особливо тяжкі злочини, арешт продовжується до 1,5 року. Застосовувати А. о. є правом, а не обов'язком органів розслідування, прокурора чи суду. А. о. як запобіж. захід не є крим. покаранням. Але при позбавленні волі, направленні в дисциплінарний батальйон він включається у термін покарання з розрахунку день за день, при виправних роботах – один день за три. Арешт як запобіжний захід може бути накладено на майно або на поштово-телеграфну кореспонденцію (див. *Арешт і виїмка поштово-телеграфної кореспонденції, Арешт майна*).

В. В. Скибицький.